

Мірошниченко В.М.
*к.п.н., доцент кафедри практики англійського усного та
писемного мовлення
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Розв'язання сучасних проблем підготовки кваліфікованих фахівців обумовлює необхідність пошуку нових форм, нетрадиційних підходів до організації навчальної діяльності студентів, підвищення рівня їх активності в оволодінні майбутньою спеціальністю. Завдання системи професійної освіти полягає в тому, щоб розвинути професійну мотивацію особистості студента, стимулювати її творчий потенціал, виявити особистісні ресурси і спрямувати їх на плідне використання в професійній діяльності.

У педагогічній практиці найбільш ефективними засобами активізації навчально-пізнавальної діяльності зарекомендували себе методи проблемного навчання (А. Алексюк, Д. Вількеєв, Т. Кудрявцев, І. Лернер, В. Лозова О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Моляко, В. Ожнь, М. Скяткін, О. Топузов, А. В. Фурман, Т. І. Шамова), метод навчальних проєктів (Н. Альохіна, О. Залужний, І. Єрмаков, М. Кларін, О. Коберник, А. Макаренко, О. Стаднік), різноманітні форми модульного навчання (А. Алексюк, В. Бондар, К. Вазіна, В. Гарєєв, В. Огнев'юк, П. Третьяков, А. Фурман, А. Хучинський).

Науковець В. Сластьонін визначає пізнавальну діяльність як єдність чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення і практичної діяльності. Вона здійснюється на кожному життєвому кроці, у всіх видах діяльності і соціальних взаємостосунків, тих хто навчається (продуктивна і суспільно корисна праця, ціннісно-орієнтаційна і художньо-естетична діяльність, спілкування), а також шляхом виконання різних наочно-практичних дій у навчальному процесі (експериментування, конструювання, розв'язання дослідницьких задач, тощо). Але тільки в процесі навчання пізнання набуває чіткого оформлення в особливій, властивій тільки людині навчально-пізнавальній діяльності, або навчанні [7].

В. Ляудіс наголошує на тому, що пізнавальну діяльність можна розглядати як сукупність актів: пояснення, розуміння, рефлексія. Зазначені пізнавальні акти взаємодоповнюють один одного та забезпечують комунікативний характер пізнавальної діяльності [4].

Доцільною є думка З. Слєпкань про те, що активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів розуміється як цілеспрямована діяльність викладача, спрямована на розробку і використання такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчої самостійності студентів у засвоєнні знань, формування навичок і вмінь, застосування їх на практиці [8, с.64]. При цьому, в процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та розвитку особистих здібностей і нахилів велику роль відіграє мотивація діяльності та створення відповідної ціннісно-мотиваційної сфери [5, с.453-455].

Ознаками пізнавальної активності в будь-якій діяльності є готовність до роботи, прагнення до самостійної діяльності, якість роботи, шляхи вибору оптимальних шляхів розв'язання завдань. Зокрема, ознаками активності майбутніх фахівців виступають наступні елементи: питання студентів до викладача та одногрупників; схильність до аналізу помилок, критичність; використання отриманої бази знань; участь в колективній роботі групи (доповнення, виправлення помилок, бажання висловити власну точку зору);

прагнення дізнатись причину та наслідки явища; самостійне опрацювання літератури з теми; вибір складності завдання; самоконтроль, самооцінка, аналіз власних пізнавальних та практичних дій.

Як свідчать дослідження науковців [6], критеріями навчально-пізнавальної активності виступають, по-перше, усвідомленість діяльності як її вмотивованість і усвідомлене цілепокладання; по-друге, раціональність як вибір оптимальних або, за необхідністю, винайдення нових, засобів, методів, інструментів для досягнення мети; по-третє, результативність як позитивна характеристика підсумків навчально-пізнавальної діяльності та рівня її оцінки й самооцінки.

Науковець Г. Шукіна виділяє такі компоненти у структурі пізнавальної діяльності, як мета, мотиви, операції, навчальна діяльність [10]. Важливими компонентами, на думку В. Беліча, є атрибути пізнавальної діяльності, а саме потреба, мотив, мета, предмет, засіб, результат [1].

На переконання Н. Давидюк, пізнавальна діяльність у структурному плані включає наступні компоненти: мотиваційний (наявність потреб, мотивів у знаннях, у пізнавальній діяльності; посилений інтерес до окремих навчальних дисциплін тощо); інтелектуальний (мисленнева і мовленнева активність, постановка проблем на поглиблення змісту почутого тощо); емоційно-вольовий (задоволеність учінням, захопленість навчальною інформацією, самостійність і наполегливість у здійсненні навчально-пізнавальних дій, самонавчання тощо); процесуальний (сформованість певних навчально-пізнавальних навичок, вмінь, методики самонавчання, самоконтролю власної навчально-пізнавальної діяльності та її результатів, технології розв'язання стандартних і нетипових навчальних завдань тощо) [2].

І. Засядько зазначає, що пізнавальна діяльність в умовах навчання здійснюється особистістю конкретного студента, а тому кожен елемент цієї діяльності детермінований такими особистісними процесами і станами, як мотивація, мислення, пам'ять, психофізіологічні здібності, емпіричний та теоретичний досвід, воля та рефлексія [3]. Т. Тернавська виділяє наступні елементи структури пізнавальної діяльності: конвергентна здатність (рівень інтелекту; числовий, вербальний, просторовий інтелект (операції мислення й мовлення; аналіз, синтез, узагальнення; передбачення; домислювання; перенесення знань в інші умови; установлення внутрішніх предметних зв'язків; самостійна діяльність); креативність (оригінальність, унікальність, творчий потенціал); здатність навчатися (вольові прояви: організованість, старанність, наполегливість, цілеспрямованість, самоконтроль); пізнавальні стилі (потреба в пізнавальній діяльності; навчальна мотивація: пізнавальна, комунікативна, емоційна, саморозвитку, досягнення, зовнішня стимуляція; позитивне ставлення, захоплення навчальною діяльністю); самооцінка (самокритичність, впевненість, прагнення до самовдосконалення) [9].

Виходячи з основної ідеї проблеми формування пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів, Т. Тернавська формулює та обґрунтовує наступні дидактичні умови: формування пізнавального інтересу до вивчення психолого-педагогічних дисциплін (позитивне ставлення до навчального предмету, його значення для особистості студента, використання особистісних підходів до навчання); професійна орієнтація в організації навчальної діяльності (адаптований теоретичний зміст навчальної дисципліни до певної спеціальності, самостійна робота, проблемне та ситуаційне навчання, дослідницька діяльність, творчі й практичні роботи, оволодіння новими засобами діяльності, професійна спрямованість знань); демократичні взаємини між учасниками навчального процесу (спільна продуктивна діяльність, педагогічний оптимізм, контроль знань) [10].

Дослідивши питання навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ, ми дійшли висновку, що повною мірою процес активізації відбувається тоді, коли викладач робить акцент на вироблення у студента бажання пізнати нове; озброює студентів новими знаннями, пов'язаними з подальшою професійною діяльністю, уміннями і навичками їх

творчого застосування; виводить його на творчий рівень мислення, розв'язання практичних завдань.

Література :

1. Белич В. В. Соотношение эмпирического и теоретического в познавательной деятельности учащихся : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / В.В. Белич. – Челябинск, 1993. – 50 с.
2. Давидюк Н. М. Активізація пізнавальної діяльності студентів / Н. М. Давидюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Психологія : зб. наук. праць / голов. ред. Андрущенко В. П. – К., 2000. – Вип. 11. – С. 346–354.
3. Засядько І.І. Принципи проектування активної навчально-пізнавальної діяльності учнів / І. І. Засядько // Наукові записки. Серія: педагогічні науки / РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – Вип. 39. – С. 32–37.
4. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии / Ляудис В. Я. – М. : УРАО, 2000. – 128 с.
5. Пуханова Л.С. Психолого-педагогічні передумови навчання математики // Інновації і якість вищої освіти: наук.-метод. конф., 22-24 берез. 2008 р.: тези доп. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2005. – С. 453-455.
6. Сердюк Т.В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Т. В. Сердюк. – Кривий Ріг, 2010– 20 с.
7. Сластьонін В. О. Педагогіка : навч. посіб. / Сластьонін В. О. – М. : Академія, 2002. – 576 с.
8. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І. Слєпкань. – К.: НПУ, 2000. – 210 с.
9. Тернавська Т. А. Проблеми активізації пізнавальної діяльності у студентів ВНЗ / Т. А. Тернавська // Наукові записки НаУКМА. Серія: педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / голова редкол. Гірник А. М. – Київ : Академія, 2006. – № 3. – С. 24–29.
10. Щукина Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Щукина Г. И. – М. : Просвещение, 1979. – 160 с.

Психологічні науки

Каменчук Л. О.

*аспірант кафедри психолого – педагогічних дисциплін
Національного університету «Острозька академія»*

КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ СТРАТЕГІЙ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ

Однією з найважливіших умов ефективності запам'ятовування є висока інтелектуальна активність суб'єкта, яка забезпечує змістову переробку матеріалу, міцність його засвоєння і як наслідок формування у суб'єкта пізнання так званої «когнітивної структури» особистості.

Рубінштейн С. Л. підкреслював, що можливість засвоєння і використання людиною поданих їй ззовні знань залежить від того у якій мірі у неї сформовані відповідні когнітивні структури, наявність яких і дає змогу опановувати нову інформацію.

Поняття “когнітивна структура” передбачає фіксацію специфічно організованого індивідуального пізнавального досвіду, який обумовлює своєрідність розуміння того, що